

Ελευθερία;

ΕΠΟΠΤΕΙΑ

Σημειωματάριο

<https://epopteia.gr/4335/eleftheria/>

«Αν δεν είχαμε ελεύθερη βούληση», γράφει κάπου ο Τσέστερτον, «δεν θάχε νόημα να πούμε ευχαριστώ σε κάποιον που μας πέρασε τη μουστάρδα.» Το θυμήθηκα αυτό τελειώνοντας μια φιλοσοφική μελέτη επί του θέματος, όπου ο φιλόσοφος συγγραφέας αποδείκνυε πως δεν υπάρχει ελευθερία της βούλησης.

Και θυμήθηκα επίσης τη γάτα της Τζίνας. Στην Κηφισιά όπου ήταν το σπίτι της, η Τζίνα είχε μια βιβλιοθήκη που χώριζε την κρεβατοκάμαρα από το σαλόνι. Σε αυτή τη βιβλιοθήκη υπήρχε ένα είδος ντουλάπι όπου το άνοιγες και η πόρτα του γινόταν ένα μικρό γραφείο. (Όταν παντρευτήκαμε της έφτιαξα γραφείο και στη φάτσα του έβαλα χαλκογραφία μου με τη φράση ΕΞ ΟΥΣΙΑΣ ΤΙ ΠΟΤΕ, ΕΝ ΥΠΑΡΞΕΙ ΤΟ ΠΑΝ). Εκείνο το μικρό

και σχεδόν κρυφό γραφειάκι το χρησιμοποιούσε για να εργάζεται με τους μαθητές της ή και για να γράφει η ίδια. Είχε κι ένα μικρό γατάκι, του οποίου δεν θυμάμαι το όνομα, που κατέβαινε στο κάτω πάτωμα αμέσως μόλις η Τζίνα έβαζε μουσική. Όμως, όποτε έβαζε την «Ιεροτελεστία της Άνοιξης» που τη γοήτευε, η μικρή γάτα όπου και να βρισκόταν έτρεχε σαν τρελή και ορμούσε στο γραφειάκι. Διπλωνόταν εκεί, στο βάθος του ψευδοντουλαπιού, παρακολουθώντας με τεντωμένα μάτια την κυρά του.

Ασφαλώς θα υπάρχουν κι άλλες πολλές περιπτώσεις ακατανόητης αντίδρασης των ζώων σε μια πράξη του ανθρώπου. Δεν μπορούμε να ερμηνεύσουμε αυτές τις πράξεις. Δεσμευόμαστε από τη λογική μας. Μόνον όμως σε αυτό δεσμευόμαστε; Μήπως μπορούμε να καταλάβουμε γιατί ρωτάμε; Έχουμε πλήρη πρόσβαση στα στοιχεία που μας κάνουν και θέτουμε τεραστίας σημασίας ερωτήματα ενώ ο διπλανός κύριος αδιαφορεί γι αυτά παντελώς;

«Εσείς, πιστεύετε στην ελεύθερη βούληση του ανθρώπου:» με ρώτησε ο καθηγητής Ντόναλντ Καίηγκαν. Βρισκόμασταν στο πανεπιστήμιο Γαίηλ, όπου είχαμε πάει να δούμε μια έκθεση ευρωπαϊκής ζωγραφικής και με την ευκαιρία να δούμε και αυτόν τον κορυφαίο ειδικό στον θουκυδίδη.

«Κύριε καθηγητά», απάντησα με δισταγμό, «πιστεύω πως ο εγκέφαλός μας δεν έχει την απόσταση και τα δεδομένα που

απαιτούνται για να
καταλάβει και να μας πει πως λειτουργεί ο εγκέφαλός μας. Ο
ίδιος θέτει το
ερώτημα, ο ίδιος ερευνά, ο ίδιος ελέγχει, ο ίδιος αποφαινεται.
Μια απάντηση θα
θεωρηθεί εσφαλμένη ή αντιθέτως πλήρης και ορθή, από αυτόν τον
ίδιον, με τα δικά
του κριτήρια. Τα οποία δεν είναι κοινά, δεν τα συμμερίζεται
κάθε εγκέφαλος».

Ο σοφός καθηγητής μας αποκάλυψε ότι έχει ζήσει στην
Αθήνα,
έκανε μακρούς περιπάτους στους χώρους της αρχαίας πόλης, και
τότε αποφάσισε να
ασχοληθεί ιδιαίτερα με τον Θουκυδίδη.

Τόλμησα να του θέσω ένα ερώτημα: «Η ελευθερία είναι το
βασικό
ζητούμενο στους Αθηναίους ειδικά. Η ελευθερία της κοινωνίας
από τα όσα
συμβαίνουν και την αφορούν, η ελευθερία του ανθρώπου από τους
θεούς, η
ελευθερία του καλλιτέχνη από τη συνείδηση του κοινού. Οι
Αθηναίοι, μόνον αυτοί,
και όχι οι Έλληνες γενικά, είχαν κύριο ζητούμενο την
ελευθερία. Και αναρωτιέμαι:
γιατί ειδικά οι Αθηναίοι;».

Σηκώθηκε, ήλθε κοντά μου και με αγκάλιασε.